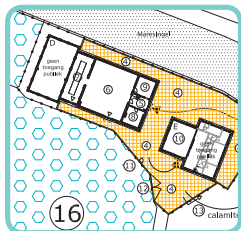

HISTORIE WATERGASFABRIEK e.o.

S

1

Twee industriële monumenten zijn vandaag de dag nog zichtbaar op het voormalige NUON-terrein. Het gaat hier om het reguleursgebouw (1902) en de watergasfabriek (1905). Op de foto staat op de voorgrond de teerput, waarvan de houten damwanden op het saneringsterrein zichtbaar zijn geworden. Op de achtergrond een van de spoorwagens voor het transport van cokes en het contour van een gashouder.

2

Het reguleursgebouw in originele staat (chalet stijl) met de vijf dubbele toegangsdeuren. Aangenomen wordt dat het gebouw functioneerde als meet- en regelgebouw. Mogelijk werd het gebouw ook als laboratorium gebruikt. De houten tonnen dienden als opslag, of voor de cokes of voor het restproduct ervan.

3

In het archief van Erfgoed Leiden e.o. vonden we het originele bestek voor de aannemer voor de bouw van de watergasfabriek (1905). Verdwenen zijn de hoge schoorsteen de twee kleinere gashouders en de ventilatiekap op het hoofdgebouw. Uit de tekening valt goed af te lezen dat het gebouw vanuit een productieproces is ontworpen.

4

De watergasfabriek zoals die er oorspronkelijk bij stond met uitlaten van de ketels waar de cokes werden ontgast. Op de foto is zichtbaar dat er stoom uit het ketelhuis komt. Het ketelhuis is in 1948 aangepast en aan de achterzijde opgehoogd. Vermoedelijk is de schoorsteen ook in die tijd gesloopt.

HISTORIE WATERGASFABRIEK e.o.

5

De aanvoer van cokes geschiedde in het verleden via het spoor. Ter hoogte van de huidige dam in de Maresingel lag een spoorbrug, vlak naast het reguleursgebouw. Het gebouw dat op de foto zichtbaar is, is ooit gesloopt en diende vermoedelijk als controlepost. De toegang tot het terrein via de spoorovergang werd afgesloten met een hek.

6

Transport over water, in dit geval de Maresingel, was van groot belang, zoals ook op deze foto te zien is. De foto is iets verderop aan de Maresingel genomen, ter hoogte van het bestaande Tweelinghuis en de voormalige vuilverbranding. Van het laatste is de betonnen lichtstraat op het dak nog zichtbaar. De grote ketel op de foto is qua schaal vergelijkbaar met de ketels uit de watergasfabriek.

7

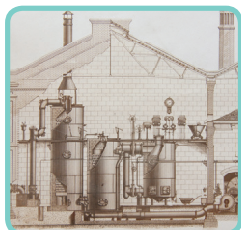
Dit is de kaart met de plattegrond van Leiden gemaakt door wed. J. Ahrend uit 1920. Hierop is goed zichtbaar wat de omvang was van het voormalige terrein van de Stedelijke Fabrieken van Gas en Electriciteit. Een deel ervan lag zelf aan de overkant van de Maresingel, zoals de gashouders en (eveneens) een reguleursgebouw. Op de kaart staat ook een deel van de spoorlijn aangegeven.

8

Op deze karakteristieke foto uit 1923 genomen ter gelegenheid van het 75 jarige jubileum van de Stedelijke Fabrieken van Gas en Electriciteit, zien we een woud aan fabrieksschoorstenen. In de uithoek links is nog een deel van de watergasfabriek zichtbaar. Het gebouw valt in het niet bij de enorme gashouders buiten de singels. Bijna alle gebouwen op de foto zijn inmiddels verdwenen.

9

Een unieke vondst uit de archieven van de gemeente. Deze tekening hoort bij de aanbiedingsbrief van de leverancier van de ketels door leverancier Humphreys & Glasgow uit Westminster. De gravure toont het volledige productieproces van de watergasfabriek. Gas wordt hierbij geproduceerd door de vergassing van cokes en olie. De cokes deed men van bovenaf in de ketels.

10

Een kijkje op de werkvloer op de eerste verdieping in de fabriek. Zie de overeenkomsten met de gravure van Humphreys & Glasgow. Ze zijn vrijwel identiek. De houten werkvloer was bedekt met stalen platen met een wafelijzer structuur. De fabriek had een capaciteit van 30.000 m³ per etmaal.

aan deze tentoonstelling hebben meegewerkt:

ATELIER
jelle verheijen

ontwerpburo
MULLER

Leiden

© foto's en tekeningen komen uit de collectie van Erfgoed Leiden en Omstreken